פ: חלון פרק שביעי עירובין

שאני התם דליכא מחיצות (א) [א] א) ל"א ב) מצד שאני אתמר רב חייא בר אשי אמר א) עושין לחי אשירה ור' שמעון בן לקיש אמר עושין קורה אשירה מאן דאמר קורה כל שכן לחי ומאן דאמר לחי ב) אבל קורה לא כתותי מכתת שיעוריה: **מתני'** נתמעט האוכל מוסיף ומזכה ואין צריך להודיע ג) ג) נתוספו עליהן מוסיף ומזכה וצריך להודיע ד) כמה הוא ד) שיעורן בזמן שהן מרובין מזון שתי סעודות לכולם בזמן שהן מועטין כגרוגרת ה) לכל אחד ואחד ו) אמר ר' יוסי ה) במה דברים אמורים בתחילת עירוב אבל בשירי עירוב כל שהוא (ב) ז) ולא אמרו לערב בחצירות אלא כדי שלא לשכח את התינוקות: **גמ'** במאי עסקינן אילימא במין אחד מאי איריא נתמעט אפילו כלה נמי אלא בשני מינין אפילו נתמעט נמי לא דתניא ו) כלה האוכל ממין אחד אין צריך להודיע מב' מינים צריך להודיע איבעית אימא ממין אחד ואיבעית אימא משני מינין איבעית אימא ממין אחד מאי נתמעט נתמטמט ואיבעית אימא משני מינין ז) כלה שאני: ניתוספו עליהן מוסיף ומזכה וכו': ח) אמר רב שיזבי אמר רב חסדא זאת אומרת חלוקין עליו חביריו על ר' יהודה ט) דתנן אמר רבי יהודה במה דברים אמורים בעירובי תחומין אבל בעירובי חצירות מערבין בין לדעת ובין שלא לדעת פשיטא דחלוקין מהו דתימא הני מילי בחצר שבין שני מבואות אבל חצר של מבוי אחד אימא לא קמשמע לן: כמה הוא שיעורו וכו': כמה הוא מרובין אמר רב יהודה אמר שמואל שמונה עשרה בני אדם שמונה עשרה ותו לא אימא י) משמונה עשרה ואילך ומאי (ג) שמונה עשרה דנקט אמר רב יצחק בריה דרב יהודה לדידי מיפרשא לי מניה דאבא כל שאילו מחלקו למזון שתי סעודות ביניהן ואין מגעת גרוגרת לכל אחד ואחד הן הן מרובין וסגי במזון שתי סעודות ואי לא (הן הן) מועטין נינהו ואגב אורחיה קא משמע לן דשתי סעודות הויין שמונה עשרה גרוגרות: **מתני'** בכל מערבין ומשתתפין חוץ מן המים ומן המלח דברי ר"א רבי יהושע אומר ככר הוא עירוב כ) אפילו מאפה סאה והוא פרוסה אין מערבין בה ככר ל) כאיסר והוא שלם מערבין בו:

גמ'

שאני התם דליכא מחיצות. ומבוי מגולה הוא ואינו נוח לשומרו הילכך כופין אותו אבל להתיר בטלטול לעולם אימא לך דבעינן דעת: **כ"ש לחי.** דאין לו שיעור לרחבו ועוביו: **אבל קורה.** צריכה טפח לקבל אריח ובריאה כדי לקבל אריח והאי אשירה כיון דבעיא שריפה דכתיב (דברים יב) ואשריהם תשרפון באש שיעורה לאו שיעורא היא דכשרופה דמיא: **מתני' נתמעט האוכל.** משיעורו ולקמן מפרש שיעורא במתני': **ואינו צריך להודיע.** שהרי כולן נתרצו בתחלה: **וצריך להודיע.** לדיורין שניתוספו אם דעתן בעירוב וכגון שמערב משלהן וטעמא פרישית לעיל (ס. ותרתי קתני מוסיף ומזכה אם משלו מערב וצריך להודיע אם משלהן מערב: **מרובין ומועטין** מפרש בגמרא: **שירי עירוב.** שנתמעט משעורו: **כל שהוא.** אין צריך להוסיף (ל [ורבי יוסי פליג את"ק]: **לא אמרו לערב בחצירות.** לאחר שנשתתפו: **אלא שלא לשכח.** תורת עירובי חצירות מהתינוקות הבאין (מ הלכך מקילינן ביה: **גמ' במאי עסקינן.** דקתני בנתמעט אין צריך להודיע הא כלה לגמרי צריך להודיע אם בא לערב: **במין אחד.** שחוזר ומערב מן המין הראשון: **מב' מינין.** שעירב בשניה ממין אחר: **צריך להודיע.** וקא סלקא דעתך והוא הדין לנתמעט: **נתמטמט.** כלה לגמרי: **איבעית אימא מב' מינין.** ודוקא נקט נתמעט ודקא קשיא לך מברייתא כלה שאני דברייתא כלה דווקא נקט אבל נתמעט אפילו מב' מינין אין צריך להודיע: **זאת אומרת חלוקין כו'.** דלא תימא האי במה דברים אמורים לפרושי אתי: **במה דברים אמורים.** דצריך דעת: **בעירובי תחומין.** שמא אין נוח לו לקנות כאן כדי להפסיד רוח שכנגדה: **פשיטא.** דשמעינן מינה דחלוקין דהא בעירובי חצירות נקיט ואתי וקתני צריך להודיע: **מהו דתימא.** לעולם רבי יהודה בההוא מפרש הוא ומתני' דהכא בחצר שבין שני מבואות דלא ידעינן בהי ניחא ליה: **קמ"ל.** רב שיזבי דשמיעא ליה מרביה דבמבוי אחד עסקינן: **ותו לא.** בתמיה. כ"ש דטפי מהכי הוו מרובין: **לדידי מיפרשא לי מיניה דאבא.** דלקולא קתני בזמן שהם מרובים דגרוגרת דידהו הוי יותר מב' סעודות סגי בב' סעודות ולא בעינן גרוגרת לכל חד וחד כשהן מועטים דלא מטי גרוגרת דידהו לב' סעודות סגי בגרוגרת לכל אחד ולקולא: **כל שאילו מחלק מזון ב' סעודות ביניהן ואין גרוגרת לכל א'.** שיש כאן בני אדם יותר ממנין גרוגרות של שתי סעודות מרובין נינהו ותנן במתני' דלא בעי כגרוגרת לכל אחד אלא כשיש בו מזון שתי סעודות סגי: **ואי לא.** שאין מנינם רב כמנין גרוגרות של שתי סעודות לא בעי שתי סעודות אלא כגרוגרת לכל אחד היינו פירוש דמתניתין ורב יהודה דנקט שמנה עשרה ולא תנא כדאמרינן אגב אורחיה דבעי לפרושי מתני' נקט תוספתא ולאשמעינן דמזון שתי סעודות הוו שמנה עשרה גרוגרות: **מתני' ככר.** שלם: **מאפה סאה.** שאפה סאה בככר אחד ונטל ממנו מעט ושייה פרוסה אין מערבין בה וטעמא מפרש בגמרא (פא.): **ככר.** קטן כמדת איסר: **והוא שלם מערבין בו.** ובלבד שיהיו שם ככרות הרבה כגרוגרת לכל אחד ואחד:

גמ'

שאני התם דאיכא מחיצה. פר"ת דין הוא דכופין אותו לעשות לחי וקורה דמהני מחיצות להתיר לטלטל בתוכו אע"פ שנעשו בעל כרחו של אדם ולא דמי לעירוב דבין הוה משום דירה ובין משום קנין אין לו להועיל בעל כרחו של אדם ובקונטרס לא פירש כן ובספרים דגרס שאני התם דליכא מחיצות יש לפרש כן דכי ליכא מחיצות לאסור לטלטל בתוכו דין הוא שכוף אותו לעשות תקנה להתיר לטלטל אבל אין לנו לכופו לעשות תקנה לטלטל מן הבתים ומן החצירות לתוכו: **אבל** קורה כתותי מכתת שיעוריה. אע"ג דלחי נמי בעי שיעור גובה וגם רוחב משהו מיהא בעי מכל מקום כיון דלא בעי אלא שיעור זוטא לא החמירו בו וה"ר אברהם פירש לחי אם היה מדבק הכתיתים בכותל הוי לחי ובלבד שלא יהו ניטלות ברוח ואין להקשות מהא י) דפסלינן לולב של אשירה אפילו ביו"ט שני דמשמע דכמאן דליתיה דמי דגבי לולב של מצוה החמירו וא"ת דמכשרינן (לעיל פ.) סולם של אשירה אע"ג דבעי רחב ד' ולא אמר מיכתת שיעורא כמו קורה ואור"י דהתם חשיב פתח כיון דחזי לעלייה אי לאו איסורא דאשירה אבל קורה הצריכו חכמים שיעורא של חשיבות: **אלא** בב' מינין אפילו נתמעט נמי דתניא כו'. ס"ד דכלה דנקט בברייתא משום מין א' נקטיה דאפילו בכלה אין צריך להודיע: **אגב** אורחא קמ"ל דב' סעודות הויין י"ח גרוגרות. הקשה ר"ת דבפרק כיצד משתתפין (לקמן דף פב:) תנן רבי שמעון אומר ב' ידות לככר משלש לקב דהיינו שיעור שתי סעודות ה' ביצים ושליש ביצה שהככר הוא ח' ביצים כשתחלק י"ח גרוגרות לחמש ביצים ושליש ביצה דזה וזה הוי שיעור שתי סעודות תמצא לכל ביצה שלש גרוגרות וג' שמינית של גרוגרות דבחמש ביצים ושליש ביצה יש י"ו שלישי ביצה וגרוגרת גדולה מכזית כדמוכח בריש המצניע (שבת דף צא.) ובתורת כהנים קתני ובפרק בתרא דיומא (דף פ.) דשיערו חכמים דאין בית הבליעה מחזקת יותר מכביצת תרנגולת ובכריתות פרק אמרו לו (דף יד.) אמרינן גבי יש אוכל אכילה אחת כו' דאין בית הבליעה מחזיק יותר מב' זיתים ואע"ג דפליגי תנאי לקמן אדר' שמעון כר"ש קי"ל דבכל דוכתי אמר כביצה לטמא טומאת אוכלין דהיינו כר"ש כדקתני לקמן בגמ' (דף פג.) וחצי [חצי] חציה לטמא טומאת אוכלין ולר"ש עולה השיעור כביצה אבל לאחר תנאי אינו כן ואכולהו תנאי קאי כדמוכח הסוגיא לקמן ואומר ר"י דלכולהו תנאי הוי כביצה לטמא אוכלים והא דקתני לקמן בברייתא וחצי חצי חציה כו' לא קאי אר"מ ואר' יהודה אלא ארבי שמעון ור' יוחנן בן ברוקה שהזכירו שיעור ככר תדע דהא קתני בברייתא בגמ' כמה שיעור חצי פרס שתי ביצים חסר קימעא דברי ר' יהודה משמע דקאי כשיטתיה דר"ש דחשיב חצי חציה לפסול את הגוויה בשתי ביצים והשתא לא קשה מידי דבשתי סעודות של עירוב לא קי"ל כר"ש אלא כר"מ או כרבי יהודה כדמוכח לקמן דרב יוסף ורבה כר"מ בריש כיצד משתתפין (לקמן דף פב.) ותרתי ריפתא נמי דקאמר רב יהודה ורב אדא בר אהבה היינו כר"מ או כר' יהודה:

איתיביה

עין משפט נר מצוה

מז א מיי' פי"ו מהל' שבת הלכה יג סמג עשין א טוש"ע א"ח סי' שסג סעיף ח:

מח ב מיי' שם הלכה יג וטוש"ע שם סעיף טו:

מט ג מיי' פ"ה מהל' עירובין הלכה ו סמג שם טוש"ע א"ח סי' שסח סעיף ב:

נ ד מיי' פ"א שם הלכה ט סמג שם טוש"ע שם סעיף ג:

נא ה (מיי' פ"ה) [ואינו שם ובפירושו כתב שאין כהלכה כרבי יוסי] וסמג שם טוש"ע שם סעיף ד:

נב ו מיי' פ"ה שם הלכה יג וסמג שם טוש"ע א"ח סי' שפו:

נג ז ח מיי' שם הלכה ו וסמג שם טוש"ע א"ח סי' שסח סעיף א:

נד ט מיי' שם פ"א הלכה ט וטוש"ע שם סעיף ג:

נה י מיי' שם הלכה ח סמג עשין א טוש"ע א"ח סי' שסו סעיף ו:

◆

רבינו חננאל

ודחינן שאני התם דאיכא מחיצות. פי' נתמעט האוכל, מכדי שתי סעודות, מוסיף ומזכה לכל בני (אדם) מבוי, ואינו צריך להודיעם עכשיו כי נתמעט(ו) והוספתי עליו וזיכיתי לכם, שכבר הודיעם מקודם לכן. ועל אותה ידיעה הם סמוכין [ו]אין צריכין ידיעה אחרת. ואוקימנא למתניתין במין אחד, ומאי נתמעט דקתני נתמוטט. כלומר כלה לגמרי, ואפי' הכי מוסיף ומזכה ואין צריך להודיע. ואיבעית אימא מתניתין בשני מינין, ודוקא נתמעט ולא כלה כולו, אבל כלה לצריך להודיע. כדתניא כלה האוכל ממין אחד אינו צריך להודיע, משני מינין צריך להודיע. **ניתוספו עליהן** מוסיף ומזכה (ואין צריך) [וצריך] להודיע. הא מתניתא פליגא על ר' יהודה דהא ר' יהודה בעירובי חצירות אמר מערבין לו לאדם שלא מדעתו, דתנן א"ר יהודה במה דברים אמורים שאין מערבין לו לאדם אלא מדעתו בעירובי תחומין, אבל בעירובי חצירות מערבין לו לדעתו ושלא לדעתו שזכין לו לאדם כו'. ואוקימנא דודאי חולקין עליו חכמים, ואי מהתם הוה אמינא בחצר של שני מבואות הוא דפליגי, אבל בחצר של מבוי אחד אימא לא, כמו שהוא מפורש בסוף פרק זה. קמ"ל. וכמה הן מרובין (משבעה) [משמונה] עשר ואילך. קיימא לן שיעור העירוב מזון שתי סעודות לרבים וכל שכן למועטין. וכל עירוב שאילו בא לחלקו למי שעירב להן ואין מגיע לכל אחד ואחד כגרוגרת משיעור שתי סעודות הוו להו מרובין, וסגי להו כשתי סעודות. וקיימא לן דשמונה עשר גרוגרות הן שתי סעודות, לפי חשבון ר' יוחנן בן ברוקא ור' שמעון שנותנין שיעור העירוב בקב ואם הם מרובין מי"ח בני אדם ולמעלה. ואפי' הן מאה ויותר כשיעור שתי סעודות להן העירוב. ואע"פ שאין העירוב מגיעם כגרוגרת. אבל (להן) [כשהן] מועטין פחותין מי"ח בני אדם, צריכין להיות עירובן כשיעור גרוגרת לכל אחד ואחד. ואם הוא פחות צריך להוסיף בעירוב למלאות לכל אחד ואחד כגרוגרת. א"ר יוסי במה דברים אמורים שצריך מזון לשתי סעודות למרובין, או כגרוגרת לכל אחד ואחד למועטין בתחלת העירוב. אבל בזמן שעירב כשיעור שנתנו חכמים לערב ונתמעט ונשתייר הימנו כל שהוא כשר. מתני'. בכל מערבין ומשתתפין חוץ מן המים כו'.

מסורת הש"ס

א) [שלש תיבות הללו מסולקי הבנה לתמד ועי' בתיקוני כלי שרת ועי' במראה הפנים בירושלמי הלכה ו' ישיב נכון על זה] [וכש"ס דפוס ווילנא משנת רפ"ח וכדפוס שאלוניקי משנת רפ"ג ליתנהו], ב) [פי' נ"ב מ"ח מ"ח סי' לט דף קמב ע"ג], ג) [לקמן פא:], ד) בק"ד שיעורו, ה) [בסדר המשנה ובפי' הרמב"ם הגי' להוצאת שבת לכל אחד ואחד], ו) לעיל מו:, ז) [גי' ירושלמי ורי"ף לא], ח) [לקמן פא:], ט) לעיל מו: ולקמן פא: נה., י) [בסדר המשנה הגי' באיסר עי' תי"ט ד"ה ככר], כ) [עי' ד"ה צריך], ל) רש"ל, מ) בח"א נוסף: אחרי כן, נ) עי' תוס' סוכה לא: ד"ה באשרה ס) [דף עת:],

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' דליכא מחיצות איתמר רב חייא בר אשי כצ"ל ותיבות ל"א מצד שאני נמחק: (ב) שם במשנה כל שהוא לא כצ"ל ותיבת ו' נמחק: (ג) שם גמ' ומאי שנא שמ"ע:

◆

הגהות הגר"א

[א] גמ' ל"א מצד שאני. נ"ב כב"ד שאני. [ועי' בפי' הגאון על א"ח סי' שסו ס"ק י"ז]:

◆

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] גמ' ל"א מצד שאני. פי' עלי אלמוגים סי' שער ס"ק לה דף קיח ע"ב בד"ה וכזה נראה לי וכו' ודבריו רחוקים מהאמת. והנכון מה שראיתי בזה בביאור הגאון מוהר"א ווילנא זצוק"ל בש"ע א"ח סי' שם: כמה שכתב המחבר שם סוף סי' אבל כופין אותו כב"ד לערב עמהן וכתב הגאון שם ס"ק י' וז"ל אבל כופין תוספתא וגמ' בעירובין דף פ ע"ב ליכא אחרינא כב"ד שאני וכצ"ל. וע"ש שם בגמ' שכתוב מצד שאני עיין שם. עכ"ל הגאון. ודברי אלהים חיים הם דלפי"ז א"ג לפ"ש הרב"י וטור שם סי' שפו שמקור דין זה נלמד מדברי הה"מ. ב"ח התוספתא והתלמוד ערוך הוא. וכמ"ש שם בהקדמת נכד הגאון המחבר:

◆

מוסף רש"י

בשירי עירוב. שהניח עירוב במקום המשתמר לכמה שבתות ונתמעט האוכל משיעור ב' סעודות מקילין בה לאכשורי (לעיל מו:). **במה דברים אמורים.** דאין מערבין לו לאדם אלא לדעתו שנתרצה, בעירובי תחומין. דשמא אינו נוח לו להפסיד אלפים למזרח על מנת להשתכר באלפים למערב, **אבל** בעירובי חצירות. אין שם הפסד אלא ריוח (שם). לעולם הוא זכות לכן (לקמן צה.). **בכל מערבין.** עירובי חצרות ותחומין (לעיל כו: וע"ש בהוסף רש"י). **ומשתתפין.** במבוי (שם) שיתופי מבואות (קידושין לד.). **חוץ מן המים ומן המלח.** דלאו מידי דמזון הן וטעמא דעירוב משום לדעתו ודירתו במקום מזונותיו הוא וכיון שנתנו כל בני החצר כדי מזונן בבית אחד נעשה כאילו כולן דרים בתוכו ונמצאו כולן רשות אחת, וכן בעירובי תחומין נעשה כמי ששבת שם ומשם יש לו אלפים אמה לכל רוח הלכך דבר מזון בעינן (לעיל כו:) דמידי דזיין בעינן והני לא זייני, שבמקום מזונותיו של אדם תשובה דירתו ושביתתו (קידושין לד.).